

УДК 343.14:343.985(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2025.3.16>

Віталій Олександрович Усатий,

кандидат юридичних наук,

Національний науковий центр

«Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»

Міністерства юстиції України (докторант);



<https://orcid.org/0009-0004-3325-4530>,

e-mail: usatii.v.o@gmail.com

Виявлення та документування ознак кримінальних правопорушень під час розгляду господарських справ

У статті на підставі проведеного аналітичного огляду теоретичних напрацювань українських учених та узагальнення матеріалів правозастосовної практики визначено актуальні аспекти виявлення ознак кримінальних правопорушень під час судового розгляду господарських справ. Аргументовано, що своєчасне встановлення таких фактів забезпечує збереження доказів, захищає добросовісних учасників господарських відносин від рейдерства, шахрайства й недобросовісної конкуренції, формує превентивний ефект і сприяє детінізації економіки. Встановлено, що межа між приватноправовими та кримінально-правовими механізмами є умовною, а окрема ухвала господарського суду виконує інформативно-координаційну функцію. Її винесення розглядається як обов'язок суду, а отримання прокурором – як підстава для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Ключові слова: господарська справа, судовий розгляд, кримінальне правопорушення, ознаки протиправної діяльності, документування злочину, відкриття кримінального провадження.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Своєчасне виявлення ознак кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності є ключовою умовою ефективної протидії економічній злочинності. Сутність такої діяльності полягає в ранньому встановленні фактів та обставин, які можуть свідчити про вчинення протиправних діянь – подекуди на етапі готування до вчинення злочину. Подібний підхід унеможливорює або принаймні мінімізує негативні наслідки для економіки держави та окремих суб'єктів господарювання.

Зволікання з виявленням таких діянь призводить до масштабних економічних збитків, втрат коштів державного бюджету, банкрутства підприємств, зниження інвестиційної привабливості, а також до завдання майнової шкоди різного розміру окремим суб'єктам

господарювання. Крім того, економічні злочини часто вчиняються шляхом реалізації технологій злочинної діяльності, під якими пропонують розуміти комплекс поведінкових актів, що мають окрему кримінально-правову кваліфікацію (комплексу злочинів) [1, с. 293]. Не менш важливим є й аспект доказування: саме раннє виявлення ознак кримінальних правопорушень забезпечує збереження документальних та електронних доказів, унеможливає їх фальсифікацію або знищення, дозволяє отримати достовірні показання свідків тощо.

Ураховуючи важливість своєчасного виявлення ознак кримінальних правопорушень, а також той факт, що воно можливе і під час судового розгляду господарських справ, вважаємо за необхідне дослідити цю проблематику більш ґрунтовно.

Стан дослідження проблеми

В останні роки наукова спільнота приділяє все більше уваги питанню ефективного розслідування кримінальних правопорушень, учинених у сфері господарської діяльності. У цьому контексті особливий інтерес становлять комплексні дослідження, присвячені зазначеній тематиці. Це стосується і кримінальних правопорушень, пов'язаних із нецільовим використанням бюджетних коштів [2–5], посяганнями на права й активи окремих суб'єктів господарювання, зокрема у випадках рейдерства [6–8], а також із доведенням до банкрутства та недобросовісною конкуренцією [9; 10] тощо.

Разом із ґрунтовними розробками правових і тактичних рекомендацій щодо розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності науково невирішеними залишаються проблеми своєчасного виявлення ознак кримінальних правопорушень та початку досудового розслідування на підставі рішення господарського суду як самостійного структурного елементу криміналістичної методики розслідування в сучасних умовах. Це підтверджує актуальність і нагальність дослідження вказаних аспектів.

Мета і завдання дослідження

Метою статті є з'ясування особливостей виявлення ознак кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності та початку досудового розслідування на підставі відповідного судового рішення як самостійного структурного елементу криміналістичної методики розслідування в сучасних умовах.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань: 1) визначити особливості компетенції та юрисдикції господарських судів; 2) з'ясувати та розкрити алгоритм реагування господарських судів на ознаки кримінальних правопорушень під час судового розгляду господарських справ.

Наукова новизна дослідження

На підставі проведеного аналітичного огляду теоретичних напрацювань українських учених та узагальнення матеріалів правозастосовної практики визначено актуальні аспекти виявлення ознак кримінальних правопорушень під час судового розгляду господарських справ. Аргументовано, що своєчасне встановлення таких фактів сприяє збереженню доказів, захисту добросовісних учасників господарських відносин від рейдерства, шахрайства й недобросовісної конкуренції, а також формує превентивний ефект і забезпечує детінізацію економіки. Встановлено, що межа між приватноправовими та кримінально-правовими механізмами є умовною, а окрема ухвала господарського суду виконує інформативно-координаційну функцію. Її винесення розглядається як обов'язок суду, а отримання прокурором – як підстава для внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР).

Виклад основного матеріалу

Відповідно до положень Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України) до базових критеріїв, що окреслюють межі юрисдикції господарських судів, належать:

- 1) коло суб'єктів, наділених правом звернення до господарського суду;
- 2) категорії спорів, віднесених законодавством до підвідомчості цієї юрисдикції.

Таке поєднання критеріїв відображає принципи персоналізації та галузевої спеціалізації. Це означає, що до господарських судів можуть звертатися учасники господарських правовідносин у разі порушення їхніх прав чи законних інтересів. Характер і форма такого порушення можуть бути різноманітними: від невиконання чи ненадання виконання договірних зобов'язань до завдання шкоди майновим правам чи інтересам суб'єктів господарювання. Водночас справи, що мають ознаки кримінальних правопорушень або виходять за межі господарської юрисдикції, не підлягають розгляду господарськими судами та повинні вирішуватися у відповідному процесуальному порядку.

Аналіз змісту ст. 20 ГПК України дає підстави виокремити кілька ключових груп справ, віднесених до компетенції господарських судів: спори, що виникають із правочинів у сфері господарської діяльності (укладення, зміна, розірвання та виконання договорів); приватизаційні спори; корпоративні конфлікти між учасниками, засновниками, акціонерами чи членами юридичної особи, а також спори між юридичною особою та її учасниками; операції з корпоративними правами; справи, пов'язані з цінними паперами (виникнення і реалізація

прав, емісія, обіг, погашення, облік). До цієї юрисдикції також віднесено майнові спори щодо права власності та інших речових прав на рухоме та нерухоме майно, включно із земельними ділянками, а також щодо порядку їх державної реєстрації чи обліку та визнання недійсними актів, що порушують такі права¹.

Особливу групу становлять конкурентні спори, які стосуються захисту економічної конкуренції, протидії монополізму та недобросовісній конкуренції, зокрема оскарження рішень Антимонопольного комітету України (крім тих, що належать до юрисдикції Вищого суду з питань інтелектуальної власності). Важливим напрямом діяльності господарських судів є розгляд справ про банкрутство та пов'язані з ними вимоги, а також затвердження планів санації боржника до відкриття провадження у справі про банкрутство. Крім того, господарські суди розглядають спори щодо оскарження актів суб'єктів господарювання та їхніх органів у сфері організації чи ведення господарської діяльності; спори, пов'язані з оскарженням рішень третейських судів і виданням наказів на їх примусове виконання, якщо вони виникають у межах господарської юрисдикції; позови про відшкодування збитків, завданих посадовими особами юридичної особи, зокрема тими, чий повноваження вже припинені, якщо такі позови подаються учасниками (акціонерами) в інтересах юридичної особи².

Також до компетенції господарських судів належать похідні вимоги щодо реєстраційних дій з майном або майновими правами, якщо вони пов'язані з первинним спором, що підпадає під юрисдикцію господарського суду; справи про захист ділової репутації, за винятком спорів, де однією зі сторін є фізична особа, яка не є підприємцем; інші спори між суб'єктами господарювання; а також розгляд заяв про видачу судових наказів у разі, якщо і заявник, і боржник є юридичними особами або фізичними особами – підприємцями³.

Таким чином, визначальним чинником для віднесення справи до юрисдикції господарського суду є її належність до законодавчо закріплених категорій спорів. Це дозволяє класифікувати форми господарської юрисдикції за матеріальним змістом і функціональним призначенням, що забезпечує чітке розмежування компетенції між різними видами судочинства. При цьому протиправні діяння, пов'язані із завданням шкоди суб'єктам господарювання, що відрізняються високим

¹ Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 14.08.2025).

² Там само.

³ Там само.

рівнем суспільної небезпеки, об'єднані законодавцем у розділі VII Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності». Аналіз правозастосовної практики дозволяє узагальнити, що під час розгляду господарських справ і вирішення спору по суті виникають ситуації, за яких можна виявити ознаки кримінально протиправної діяльності. Тому важливо визначити специфіку діяльності, пов'язаної з виявленням ознак господарських кримінальних правопорушень, їх фіксацією та використанням зібраних матеріалів у кримінальному провадженні.

Можливість виявлення під час судового розгляду господарських справ положень ст. 20 ГПК України та статей 199–233 КК України демонструє низку споріднених форм протиправної поведінки, що дозволяють простежити перехід від площини приватноправового врегулювання спорів до кримінально-правової відповідальності за суспільно небезпечні діяння. Так, спори щодо укладення, зміни, розірвання та виконання правочинів у господарській діяльності, а також ті, що пов'язані з корпоративними відносинами, правочинами щодо акцій, часток чи паїв, у господарському судочинстві мають на меті відновлення порушеного правопорядку та захист інтересів суб'єктів господарювання. Водночас аналогічні діяння, якщо вони набувають форми фальсифікації документів або неправомірного заволодіння майновими правами, переходять у площину кримінального переслідування. Це простежується, зокрема, у криміналізації підроблення документів для державної реєстрації юридичних осіб чи фізичних осіб – підприємців (ст. 205-1 КК України), протиправного заволодіння майном підприємств із використанням підроблених документів (ст. 206-2 КК України), підроблення або незаконного використання цінних паперів (ст. 224 КК України), а також фальсифікації документів для реєстрації випуску цінних паперів (ст. 223-1 КК України).

Певна спільність простежується також у сфері приватизаційних відносин. Господарські суди розглядають спори щодо приватизації майна (за винятком окремих випадків), тоді як кримінальне законодавство передбачає відповідальність за незаконну приватизацію державного чи комунального майна (ст. 233 КК України). Це свідчить про те, що в господарському процесі ключовим є питання легітимності угод і відновлення порушених прав, тоді як кримінальне право спрямоване на притягнення до відповідальності за суспільно небезпечні діяння.

Особливо виразним є паралелізм у регулюванні відносин, пов'язаних із цінними паперами та іншими фінансовим інструментами. Господарські суди розглядають спори щодо обігу цінних паперів, прав

власників та адміністраторів облігацій, тоді як КК України встановлює покарання за виготовлення, збут чи використання підроблених державних і недержавних цінних паперів (статті 199, 224 КК України), а також передбачає відповідальність за маніпулювання на організованих ринках і використання інсайдерської інформації (статті 222-1, 232-1 КК України). Аналогічна ситуація спостерігається у сфері банкрутства: у господарському судочинстві це виявляється у справах про неплатоспроможність чи реструктуризацію, тоді як кримінальне законодавство встановлює караність умисних дій, спрямованих на доведення банку чи підприємства до банкрутства (статті 218-1, 219 КК України), а також фальсифікації звітності фінансових установ (статті 220-1, 220-2 КК України).

Наближення господарських спорів до кримінально караних діянь простежується й у сфері антимонопольного регулювання. Якщо господарський суд покликаний вирішувати спори щодо економічної конкуренції та оскарження рішень Антимонопольного комітету України, то кримінальне законодавство встановлює відповідальність за маніпуляції на енергетичних чи організованих ринках, що завдали значної шкоди (статті 222-1, 222-2, 232-3 КК України). Податкові та бюджетні правовідносини також перебувають на межі: у господарській площині йдеться про виконання договірних зобов'язань і нарахування платежів, тоді як кримінальне право передбачає відповідальність за ухилення від сплати податків та єдиного соціального внеску (статті 212, 212-1 КК України), легалізацію доходів, одержаних злочинним шляхом (ст. 209 КК України), нецільове використання бюджетних коштів чи ухвалення актів, що спричинили втрати бюджету (статті 210, 211 КК України).

Подібні взаємозв'язки простежуються і в площині господарської діяльності загалом. Господарські суди розглядають спори щодо оскарження актів суб'єктів господарювання, захисту ділової репутації, а також інші конфлікти між підприємцями. Натомість КК України встановлює відповідальність за протидію законній господарській діяльності шляхом насильницького чи іншого протиправного впливу (ст. 206), незаконну діяльність у сфері азартних ігор (ст. 203-2), шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222). Таким чином, одна й та сама сфера правовідносин у разі порушення регулятивного порядку може переходити з юрисдикції господарського суду у площину кримінально-правового реагування.

Отже, зіставлення предметної юрисдикції господарських судів із діяннями, передбаченими розділом VII Особливої частини КК України, дає підстави стверджувати, що межа між цивільно-правовими та кримінально-правовими механізмами захисту інтересів у господарській сфері є доволі умовною. Господарський процес спрямований на

відновлення порушеного балансу в межах приватноправових спорів, тоді як кримінальне право має на меті запобігання та унеможливлення вчинення правопорушень, що характеризуються високим рівнем суспільної небезпеки (фальсифікація документів, маніпуляції на ринку, незаконна приватизація, ухилення від податків, легалізація доходів, протидія господарській діяльності). Це підкреслює взаємодоповнюваність двох сфер правового регулювання та необхідність їх комплексного аналізу для забезпечення належного захисту публічних і приватних інтересів у господарському обігу. Таким чином, встановлені кореляційні зв'язки між предметом господарських спорів і кримінально караними діями свідчать про можливість виявлення окремих ознак протиправної діяльності безпосередньо під час судового розгляду таких справ.

Із метою реалізації принципу правової визначеності положеннями ГПК України передбачено низку підстав, за наявності яких суд зобов'язаний зупинити провадження у справі. Зокрема, п. 5 ч. 1 ст. 227 ГПК України закріплено один із найбільш поширених і водночас проблемних випадків обов'язкового зупинення провадження у справі. Йдеться про ситуацію, коли виникає об'єктивна неможливість розгляду справи до вирішення іншої, що перебуває у провадженні суду конституційної, адміністративної, цивільної, господарської чи кримінальної юрисдикції. Така конструкція вчергове відображає міжгалузеву взаємозалежність судових процесів та потребу забезпечення єдності правової оцінки обставин події. Сутність цієї норми полягає в тому, що господарський суд не може ухвалити обґрунтоване рішення в разі, якщо фактичні обставини, що мають визначальне значення для справи, встановлюються іншим судом. Наприклад, якщо вирішення спору щодо дійсності договору залежить від встановлення в цивільному процесі факту дієздатності керівника підприємства, який підписав цей договір, господарський суд зобов'язаний призупинити розгляд до набрання законної сили відповідним рішенням цивільного суду. Аналогічно, при оскарженні господарських рішень органів влади провадження зупиняється доти, доки адміністративний суд остаточно не вирішить питання законності акта, на підставі якого ці рішення ухвалені.

Важливою гарантією проти надмірного застосування цієї підстави є встановлене законом застереження: суд не має права посилаючись на об'єктивну неможливість розгляду справи, якщо наявні в матеріалах докази дають змогу самостійно встановити та оцінити відповідні факти. Це правило покликане запобігти зловживанням, коли сторони намагаються використати механізм зупинення для затягування процесу, посилаючись на формальну наявність іншої справи, навіть якщо вона не має визначального значення для вирішення спору.

Необхідність такого регулювання ґрунтується на кількох положеннях. По-перше, воно забезпечує послідовність і узгодженість судових рішень, адже ухвалення рішення в господарській справі без очікування результатів іншого процесу може спричинити колізію правових висновків. По-друге, воно сприяє економії процесуальних ресурсів, оскільки уникнення паралельного дослідження однакових обставин у різних судах дозволяє запобігти дублюванню доказування. По-третє, зазначене положення забезпечує пріоритет спеціалізованої юрисдикції: господарський суд визнає компетенцію адміністративного, кримінального чи цивільного суду у вирішенні питань, які законом віднесені саме до їхньої підсудності.

Таким чином, п. 5 ч. 1 ст. 227 ГПК України є інструментом, що сприяє інтеграції різних видів судочинства та підвищенню узгодженості правової системи. Його застосування дає змогу уникнути як дублювання процесуальних дій, так і суперечностей у судових рішеннях, водночас залишаючи за суддею обов'язок критично оцінювати, чи справді існує об'єктивна неможливість розгляду справи без вирішення іншого процесу, чи наявні докази дозволяють зробити необхідні висновки самостійно. У цьому контексті ця норма виконує функцію балансу між оперативністю господарського судочинства та принципом правової визначеності.

Виявлення ознак кримінальних правопорушень під час розгляду господарської справи зобов'язує суд постановити окрему ухвалу. Така ухвала є важливим процесуальним інструментом взаємодії судової влади та органів кримінальної юстиції. Її постановлення можливе у випадках, коли під час розгляду справи суд установлює факти, що виходять за межі предмета спору, проте свідчать про ймовірне вчинення діяння, що підпадає під ознаки злочину. За таких обставин суд постановляє окрему ухвалу та надсилає її прокурору або органу досудового розслідування залежно від характеру виявленого правопорушення і правил підслідності, визначених кримінальним процесуальним законодавством.

Після отримання ухвали відповідний орган зобов'язаний розглянути викладені в ній обставини та вжити належних процесуальних заходів. Це може включати внесення відомостей до ЄРДР і початок розслідування або, за відсутності складу кримінального правопорушення, відмову в такому внесенні з наведенням мотивованих підстав. Обов'язковим є надання суду відповіді про результати розгляду в межах строку, встановленого в ухвалі. Якщо ж у зазначений термін провести необхідні процесуальні дії неможливо, прокурор чи орган досудового розслідування мають право звернутися до суду з клопотанням про його продовження, що дозволяє забезпечити реалістичність виконання окремої ухвали.

Таким чином, механізм реалізації окремої ухвали передбачає не лише фіксацію судом фактів імовірного кримінального правопорушення, а й контроль за реакцією правоохоронних органів на таку інформацію. Суд не підміняє органи досудового розслідування, проте його ухвала є сигналом про необхідність реагування, а обов'язок надати відповідь гарантує реальність і дієвість цієї форми процесуального впливу. Це забезпечує узгодженість дій у системі правосуддя та сприяє запобіганню подальшим порушенням закону.

Зауважимо, що проблематика функцій окремої ухвали господарського суду у випадках, коли йдеться про обставини з ознаками кримінального правопорушення, має специфіку, зумовлену як спеціалізацією судів, так і межами їхньої юрисдикції. Умовою ухвалення такого процесуального акта, як слушно вказує І. Жигалкін, є його винесення при вирішенні спору. Вирішення спору становить телеологічну основу всієї системи господарського судочинства [11]. Водночас судова практика та позиції Верховного Суду підтверджують, що окрема ухвала може бути постановлена не лише одночасно з рішенням, а й на будь-якій стадії розгляду, зокрема на підготовчому засіданні. Пошук в Єдиному державному реєстрі судових рішень свідчить, що господарські суди постановили низку ухвал ще до розгляду справи по суті. Подібну практику підтримують і цивільні та адміністративні суди, а також науковці-правники [12; 13].

Частина 1 ст. 246 ГПК України визначає підставою для винесення ухвали порушення законодавства чи недоліки в діяльності органів та осіб. Водночас господарські суди не належать до судів кримінальної юрисдикції, а їхні судді не мають спеціальної підготовки із кримінального права. Тому ухвала ґрунтується лише на припущенні про наявність ознак правопорушення, а не на їхній юридичній кваліфікації. Завдання суду полягає у повідомленні правоохоронних органів, уповноважених здійснювати перевірку. Ми поділяємо позицію, що винесення окремої ухвали є офіційною формою комунікації господарських судів із правоохоронними органами. Хоча учасники процесу іноді сприймають її як підриг власної позиції, насправді суд лише фіксує припущення, які потребують перевірки. З огляду на презумпцію невинуватості та принцип *nullum crimen, nulla poena sine lege* сама по собі ухвала не створює підстав для кримінальної відповідальності. Вона виконує передусім інформативну та координаційну функції, узгоджується із принципами господарського процесу і не обмежує права його учасників.

Слід зауважити, що господарський суд може повідомити орган досудового розслідування про ознаки не лише господарських, а й інших кримінальних правопорушень. Судова практика свідчить, що найчастіше це стосується: невиконання судового рішення (ст. 382 КК

України), введення в оману суду (ст. 384 КК України), відмови від давання показань свідком або відмова спеціаліста, експерта чи перекладача від виконання покладених на них обов'язків (ст. 385 КК України), вчинення незаконних дій щодо майна, на яке накладено арешт, заставленого майна чи майна, яке описано або підлягає конфіскації (ст. 388 КК України) тощо.

Отже, постановлення господарським судом окремої ухвали може стати передумовою для відкриття кримінального провадження. Початковий етап розслідування кримінального правопорушення зазвичай пов'язують з офіційною реєстрацією відомостей в ЄРДР. Відкриття провадження має вирішальне значення для подальшої ефективності розслідування. Водночас унесенню відомостей до ЄРДР передують попередній аналіз отриманих матеріалів із метою встановлення ознак злочину або кримінального проступку. У зв'язку із цим деякі науковці пропонують виокремлювати самостійний етап перевірки отриманих повідомлень і заяв. На нашу думку, отримання прокурором такої ухвали слід визнавати обов'язковою підставою для внесення відомостей до ЄРДР, навіть з огляду на відсутність у суддів господарських судів спеціальної підготовки з питань кримінальної кваліфікації

Висновки

На підставі проведеного аналізу теоретичних напрацювань учених та узагальнення матеріалів правозастосовної практики можемо зробити низку висновків. По-перше, виявлення ознак кримінальних правопорушень під час розгляду господарських справ є важливою складовою криміналістичної методики розслідування економічних злочинів. Раннє встановлення фактів, які можуть свідчити про протиправну діяльність, забезпечує збереження доказів і створює передумови для ефективного реагування правоохоронних органів. Воно сприяє реалізації правозахисної та охоронної функції щодо добросовісних учасників господарських відносин, убезпечуючи їх від рейдерських атак, шахрайських схем, проявів недобросовісної конкуренції. У ширшому контексті така практика формує превентивний ефект: швидке реагування створює атмосферу невідворотності покарання, дисциплінує бізнес-середовище, зменшує тінізацію економіки. Своєчасність набуває особливого значення з огляду на міжнародні зобов'язання України перед інституціями, що встановлюють стандарти фінансової прозорості й антикорупційної діяльності. Раннє виявлення ознак злочинів дозволяє дотримуватися цих вимог і водночас інтегрувати українську правову систему у світовий простір. Таким чином, своєчасне виявлення кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності має подвійне значення: у практичному вимірі воно забезпечує захист економіки та збереження доказової бази, а у стратегічному – гарантує економічну безпеку держави та підвищує довіру до її фінансової системи.

По-друге, аналіз положень ГПК України, норм КК України та практики господарських судів підтвердив, що межа між приватноправовими і кримінально-правовими механізмами захисту є умовною. Господарський суд, вирішуючи спір, може зіткнутися з фактами, які виходять за межі його юрисдикції, проте містять ознаки кримінального правопорушення. У таких випадках постановлення окремої ухвали виступає необхідним інструментом комунікації з органами кримінальної юстиції та гарантією реалізації принципу правової визначеності.

По-третє, окрема ухвала господарського суду має міжгалузевий характер: вона не містить кваліфікації злочину, проте сигналізує про потребу перевірки обставин органами досудового розслідування. Вона виконує інформативну й координаційну функції, забезпечуючи належну реакцію правоохоронних органів, водночас не порушуючи прав учасників процесу та відповідаючи принципам господарського судочинства.

По-четверте, правозастосовна практика свідчить, що господарські суди постановляють окремі ухвали не лише одночасно з рішенням, а й на підготовчій стадії, що підтверджує усталеність цієї практики. Це узгоджується з науковими підходами та висновками Верховного Суду.

По-п'яте, винесення окремої ухвали слід розглядати не як право, а як обов'язок господарського суду в разі виявлення ознак кримінального правопорушення.

Вважаємо, що отримання прокурором окремої ухвали господарського суду повинно визнаватися обов'язковою підставою для внесення відомостей до ЄРДР. Це забезпечує послідовність правового реагування, посилює зв'язок між господарським і кримінальним процесами та сприяє підвищенню ефективності протидії економічній злочинності. Таким чином, окрема ухвала в господарському процесі є важливим механізмом виявлення та документування ознак кримінальних правопорушень і водночас слугує сполучною ланкою між господарським судочинством і системою кримінальної юстиції.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у виявленні типових недоліків практичної реалізації механізму реагування прокурорів на окремі ухвали.

Список бібліографічних посилань: 1. Пчеліна О. В. Поняття та характеристика злочинних технологій у сфері службової діяльності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2018. № 2 (82). С. 290–297. 2. Волобуєв А. Ф. Наукові основи комплексної методики розслідування корисливих злочинів у сфері підприємництва : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2001. 407 с. 3. Степанюк Р. А. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів,

вчинених у бюджетній сфері України : монографія / за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Харків : НікаНова, 2012. 382 с. **4.** Кікінчук В. В. Методика розслідування злочинів, пов'язаних з використанням бюджетних коштів в агропромисловому комплексі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2014. 20 с. **5.** Діденко В. Л. Використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень у бюджетній сфері : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2024. 236 с. **6.** Кікінчук В. В., Гусева В. О. Особливості розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з протиправним поглинанням та захопленням підприємств, сільськогосподарських земель, порушенням прав їх законних власників (рейдерство) : наук.-метод. рек. Харків, 2020. 58 с. **7.** Тюленев С. А. Теоретичні та практичні основи криміналістичного забезпечення розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством : монографія / за заг. ред. В. О. Гусевої. Харків : Право, 2025. 380 с. **8.** Трач С. С. Криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності в Україні : монографія. Одеса : Гельветика, 2023. 452 с. **9.** Давченко Т. М. Розслідування доведення до банкрутства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Запоріжжя, 2021. 227 с. **10.** Чорнуха О. С. Кримінально-правове забезпечення охорони добросовісної конкуренції в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2018. 250 с. **11.** Жигалкін І. Окрема ухвала у господарському процесі: «амальгама» проблем на перетині галузей права // Судова влада України : офіц. сайт. 16.05.2024. URL: <https://hr.arbitr.gov.ua/sud5023/pres-centr/general/1606551/> (дата звернення: 14.08.2025). **12.** Сенік С. В. Окрема ухвала як одна з форм судового акта в цивільному процесі. *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 3. С. 37–41. **13.** Господарський процесуальний кодекс України (станом на 01.08.2014 р.) : наук.-практ. комент. / В. Е. Беяневич та ін. 4-те вид., перероб. і допов. Київ : Юстиніан, 2014. 1299 с.

Надійшла до редколегії 20.08.2025

Прийнята до опублікування 13.09.2025



Usatii V. O. Detection and Documentation of Signs of Criminal Offences during the Commercial Cases Proceedings

The article examines topical issues related to the detection of signs of criminal offences in the sphere of economic activity and the initiation of pre-trial investigations as an independent structural element of criminal investigation methodology in modern conditions. It has been established that the timely detection of signs of illegal activity in the process of considering commercial cases plays a key role not only in ensuring the proper functioning of criminal justice mechanisms, but also in the context of the economic security of the state.

Based on an analysis of the provisions of the Commercial Procedure Code of Ukraine, the norms of the Criminal Code of Ukraine and law enforcement practice, it has been proven that the boundary between private law and criminal law protection mechanisms in the economic

sphere is conditional. When resolving disputes, commercial courts often encounter circumstances that contain signs of criminal offences and go beyond their subject-matter jurisdiction. In such cases, a separate ruling is a necessary tool for communication with pre-trial investigation bodies and the prosecutor's office, which is in line with the principle of legal certainty. It has been determined that a separate ruling is interdisciplinary in nature.

Particular attention is paid to the issue of the mandatory nature of issuing a separate ruling in the event of establishing signs of a criminal offence. Based on an analysis of judicial practice and scientific positions, it has been concluded that the issuance of such a ruling should be considered not as a right, but as an obligation of the commercial court. It is argued that the receipt by the prosecutor of a separate ruling of the commercial court should be recognised as a mandatory basis for entering information into the Unified Register of Pre-trial Investigations. This guarantees consistency in legal response and prevents selectivity in decision-making by law enforcement agencies.

The dual significance of identifying signs of criminal offences during the consideration of commercial cases has been justified: practical – protection of the economy, market participants and the evidence base; strategic – formation of a stable system of economic security and increased trust in justice. A separate ruling by the commercial court in such cases is a key mechanism for ensuring interaction between commercial and criminal justice, as well as a means of institutional control over the effectiveness of law enforcement agencies.

Keywords: commercial case, court proceedings, criminal offence, signs of unlawful activity, documentation of a crime, initiation of criminal proceedings.

